

## BOLALARDA KICHIK MOTORIKA KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

*Muminova Ma'mura Zokirovna*

*Ilmiy rahbar: Zubaydullayev O'ktam*

*Yo'nalish Maktabgacha ta'lim nazariyasi va metodikasi*

*1- kurs magistranti*

**Annotatsiya:** ushbu maqolada bolalarda kichik motorika ko'nikmalarini rivojlantirish usullari, o'yinlar va faoliyatlar, amaliy mashg'ulotlar, ijodiy ishlar va ularning ta'siri haqida ma'lumot berilgan. Kichik motorika rivojlanishi bolalarning umumiy rivojlanishiga, kognitiv va ijtimoiy ko'nikmalarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

**Kalit so'zlar:** kichik motorika, bolalar, rivojlantirish usullari, o'yinlar, amaliy mashg'ulotlar, ijodiy ishlar, rivojlanish, ko'nikmalar.

**Аннотация:** в данной статье представлены методы развития мелкой моторики у детей, игры и активности, практические занятия, творческие работы и их влияние. Развитие мелкой моторики положительно сказывается на общем развитии детей, когнитивных и социальных навыках.

**Ключевые слова:** мелкая моторика, дети, методы развития, игры, практические занятия, творческие работы, развитие, навыки.

**Abstract:** this article provides information on methods for developing fine motor skills in children, games and activities, practical exercises, creative works, and their effects. The development of fine motor skills positively influences children's overall development, cognitive abilities, and social skills.

**Key words:** fine motor skills, children, development methods, games, practical exercises, creative works, development, skills.

Kichik motorika ko'nikmalari bolalar rivojlanishining muhim jihatidir. Bu ko'nikmalar, qo'l va barmoq harakatlarini o'z ichiga olib, bolalarning o'z-o'zini anglash, muhandislik fikrlash, va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish orqali ilg'or xorijiy tajribani hisobga olgan holda bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish sharoitlarini yaratish yaratish, maktabgacha ta'lim sifatini oshirish, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni maktabga sifatli tayyorlashni tubdan yaxshilash, ta'lim-tarbiya jarayoniga jahon amaliyotida keng qo'llaniladigan zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini joriy etish va shu orqali bolalarda mayda motorikani rivojlantirishni nazarda tutadi. Ma'lumki, mayda motorika – bu bolalarni qo'l-oyoqlarining kaftlari va barmoqlari bilan mayda va aniq harakatlarni amalga oshirish qobiliyatidir. Mayda motorika sohasi o'ziga xos

hamiyatga ega bo‘lib u ko‘p sonli va turli xil harakatlarni o‘z ichiga oladi. Masalan: oddiy harakatlardan tortib(masalan, o‘yinchoqni,har xil detallarni ushlash) murakkab harakatlargacha (yozish va rasm chizish kabi). Mayda motorikalar bola tug‘ilgan paytidan boshlab rivojlana boshlaydi. Dastlab, go‘dak o‘z qo‘llarini o‘rganadi va asta sekin ularni boshqarishga o‘tadi. U buyumlarni butun kafti bilan ushlaydi, keyin esa faqat ikkita(katti va ko‘rsatkich) barmog‘i bilan ularni ushlaydi. Shu orqali bolalar dastlab o‘yinchoqlar, keyin qoshiq, qalam, mo‘yqalam kabi buyumlarni tog‘ri ushlashga o‘rgatiladi. Mayda motorikaning bola organizmidagi o‘rni va ahamiyati alohida sanaladi. U bolalarni asab tizimi, ko‘rish qobiliyati, diqqat e‘tibor, xotira va idrok qilish kabi organizm xususiyatlarini shakllanishi va rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Bundan tashqari bolaning nutqini rivojlanishida ham mayda motorikanini ta‘siri yuqori bo‘lib, dastlab bolaning tovushlarini shakllanishiga va nutkini o‘shishga mativatsiya bo‘lib xizmat qiladi. Bolalarning mayda motorikasini rivojlantirish uchun ko‘plab mashg‘ulotlar, o‘yinlar va mashqlar mavjud. Ularni quyidagi guruhlariga ajratishimiz mumkin: barmoq o‘yinlari, mayda buyumlar bilan bog‘liq o‘yinlar, shakl yasash va rasm chizish, barmoqlarni massaj qilish. Mayda motorikani rivojlantirishning eng oddiy va samarali usuli bu kaftlarni massaj qilishdir. Bu usul har qanday yosh uchun eng oddiy va universal usul hisoblanadi. Bunda bolaning kaftlarini silanadi va ularni massaj qilinadi. “Qog‘oz yirtish” usuli – bu mashq ko‘proq 7 oylik bollarga to‘g‘ri keladi. Bolaga birnecha varaq yumshoq rangli qog‘oz beriladi, bola uni bajonidil ushlab ko‘radi, qo‘llarida aylantiradi va yirtadi. Bu mashg‘ulot bolga juda katta zavq bag‘ishlaydi. “Sahifalarni varaqlash” – bu usul 1 yoshdan so‘ng qog‘oz yirtishni rasmlari ko‘p bo‘lgan kitobcha yoki jurnal sahifalarini varaqlashga almashtirish mumkin bo‘ladi. Albatta bunda bolani ehtiyotkorlik bilan bajarishga o‘rgatish lozim. “Munchoqlar bilan ishlash” – bolalarga bu mashg‘ulot ya‘ni mayda buyumlarni ushlash yoqadi va bu juda foydali.

Bunda bola turli o‘lcham va shakldagi munchoqlari bor taqinchoqni o‘ynashi natijasida uning qo‘l barmoqlari motorikasi rivojlanadi. Yormalarni bilan ishlash – bunda biz kosachaga istalgan yormani solamiz va uni bolaga beramiz. U yormani qo‘li bilan ushlab ko‘radi yoki barmoqlari orasidan to‘kadi. Ushbu o‘yin orqali bolalarning mayda motorika va taktil hissiyotlari yaxshi rivojlanadi. “Qumda rasm chizish” (pesochnaya terapiya) maxsus texnika vositasida bolalar maxsus idishda qum sepiladi va bolaning barmoqchasini o‘z qo‘limizga olib, uni qum bo‘ylab yuritimiz. Rasm chizishni dastlab chiziq, to‘g‘ri burchak, doira kabi oddiy shakllardan boshlab, ularni asta-sekinlik bilan murakkablashtirishimiz mumkin. Maxsus uskunadagi etti xil rang bolalar chizmasini etti xilda ko‘rish imkonini beradi. Ushbu jarayon balalar qo‘l matorikasi faoliyatini yaxshilash imkonini beradi. “Qopqoqlarni burab yopish” – bunda bolalarga turli o‘lchamdagi idishlar taklif etiladi, bankalar, butilkalarning qopqoqlarini burab ochib-yopish kabi oddiy mashg‘ulot barmoqlarning epchilligini

rivojlantiradi. Bolalarning mayda motorikasini rivojlantirishda samarali usullardan yana biri bu – tugmani taqish, yechish, iplarni bog'lashdir. Bunda bolani kiyintirish jarayoniga jalb etiladi va u tugmalari va bog'ichlarini o'zi taqsin va echsin. Bu orqali nafaqat harakatlar rivojlantiriladi, balki bolani mustaqillikka ham o'rgatiladi. Turli yoshdagi bolalarga mos keluvchi mashg'ulotlardan biri bu – yumshoq narsalarga shakl berishdir.

Kichik motorika ko'nikmalari bolalarning mushaklarini rivojlantiradi, muvozanat va koordinatsiya kabi jismoniy ko'nikmalarni oshiradi. Kichik motorika orqali bolalar o'rganish jarayonida mantiqiy fikrlash va muammolarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. O'yinlar va guruh faoliyatlari orqali bolalar bir-biri bilan muloqot qilishni, hamkorlik qilishni va ijtimoiy qoidalarni o'rganadilar.

O'yinlar va faoliyatlar.

– Puzzle (mozaika) yig'ish: Bolalar mozaikalarni yig'ish orqali barmoq mushaklarini kuchaytiradilar.

– Qog'oz kesish va yopishtirish. Qog'ozni kesish va turli shakllarni yopishtirish bolalarga nozik harakatlarni rivojlantirishga yordam beradi.

– Rang-barang qum yoki plastilin bilan ishlash. Bu faoliyatlar bolalarning barmoqlarini kuchaytiradi va ijodkorlikni rag'batlantiradi.

Amaliy mashqlar.

– Tugmalarni bosish: tugmalarni bosish va ularga mos keladigan joylarga joylashtirish bolalarda diqqatni jamlash ko'nikmalarini oshiradi.

– Kichik predmetlarni ushlash: kichik toshlar yoki marjonlarni ushlash orqali bolalar barmoq kuchini oshiradilar.

Ijodiy ishlar.

– Rasmlar chizish va bo'yash: rasm chizish va bo'yash bolalarga qo'l harakatlarini nazorat qilishni o'rganishga yordam beradi.

– Qo'l san'atlari: qog'oz, mato yoki boshqa materiallardan turli san'at asarlarini yaratish bolalarning ijodkorligini oshiradi.

Kichik motorika ko'nikmalarini rivojlantirish bolalar uchun juda muhimdir. O'yinlar, amaliy mashqlar va ijodiy faoliyatlar orqali bolalar nafaqat jismoniy rivojlanishlarini ta'minlaydilar, balki kognitiv va ijtimoiy ko'nikmalarini ham mustahkamlashadi. Ushbu ko'nikmalarni rivojlantirish uchun ota-onalar va tarbiyachilar tomonidan doimiy ravishda e'tibor berilishi zarur. Kichik motorika ko'nikmalarining muvaffaqiyatli rivojlanishi bolalarning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga asos bo'ladi.

**Foydalanilgan adabiyot va havolalar**

1. Юсупова П. Мактабгача тарбия педагогикаси. –Т.: Ўқитувчи, 1993.
2. Хасанбоева О.У. ва бошқ. Мактабгача таълим педагогикаси. –Т.: Илм зиё, 2006.
3. Ш.А.Содиқова. Мактабгача педагогика. –Т.: Тафаккур сарчашмалари, 2013.